

**Vibeke Hetmar:
Unge valg og fravalg i
ungdomsuddannelserne.
Kvalitativt perspektiveret.**

Odense: Rockwoolfondens Forskningsenhed og Syddansk Universitetsforlag 2013 (150 sider)

Med bogen *Unge valg og fravalg i ungdomsuddannelserne* sætter den danske uddannelsesforsker Vibeke Hetmar fokus på samspillet mellem på den ene side de krav og forventninger, de unge møder på ungdomsuddannelserne, og på den anden side de forudsætninger og holdninger de unge kommer med fra folkeskolens 9. klasse.

Kort om bogen

Bogen er en del af Rockwoolfondens forskningsprojekt Uddannelse, køn og etnicitet og bidrager desuden til forskningsinitiativet Leks-longitudinal. Den er baseret på en kvalitativ undersøgelse, der omfatter interview med 45 unge 4 ½ år efter de gik ud af 9. klasse (i 2007), ligesom der er foretaget supplerende interview med vejledere og undervisere på teknisk skole og forskere med fokus på ungdomsuddannelserne. Der refereres samtidig løbende til kvantitative undersøgelser tilknyttet forskningsinitiativet.

Bogen falder i fire dele. I DEL I sættes fokus på "Læse- og skrivekrav på ungdomsuddannelserne", og i hvor høj grad de unge har følt sig rustet til at imødekomme disse. DEL II har fokus på de unges "Begrundelser for spring fra en ung-

domsuddannelse", mens DEL III "Unge positioneringer og refleksioner over positioner i folkeskole og ungdomsuddannelse" belyser samspillet mellem de undervisningsmæssige tilbud i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne, og de måder hvorpå de unge har forholdt sig til disse. I DEL IV "Færdigheder, kompetencer og kulturer i ungdomsuddannelserne" er det vejledere og undervisere fra teknisk skole, der får ordet.

At falde eller springe fra uddannelse

Bogen stiller spørgsmålet: Hvad er begrundelsen og baggrunden for, at en ung springer fra en ungdomsuddannelse? I forsøget på at besvare dette skriver Hetmar sig op imod dominerende forståelser af frafald i den (ofte) kvantitative uddannelsesforskning, der defineres med udgangspunkt i uddannelsespolitiske målsætninger omkring hurtig gennemførelse, mindre frafald og den lige vej gennem uddannelsessystemet. I modsætning til disse forståelser introducerer Hetmar et alternativt begreb til det at "falde fra en uddannelse", nemlig at "springe fra en uddannelse". Begrebet adskiller sig fra det at *falde* fra ved, at det: "... signalerer en aktiv bevægelse, og selve springet kan føre flere veje hen". (s. 40). Hermed understreges det, at et spring fra en ungdomsuddannelse ikke nødvendigvis – fra et ungeperspektiv – er udtryk for *frafald* og nederlag, men i lige så høj grad kan være udtryk for et *fravalg* baseret på ny viden og erfaringer med ungdomsuddannelserne. Med begrebet ønsker forfat-

teren at forstå og beskrive de unges egne begrundelser for at springe fra en ungdomsuddannelse, snarere end at vurdere om de er legitime og ønskværdige ud fra et uddannelsespolitisk perspektiv. Uddannelsespolitisk er der stærkt fokus på unges gennemførelse og frafald på ungdomsuddannelserne – ikke mindst på erhvervsuddannelserne. Med bogen sætter Hetmar (et tiltrængt) fokus på de unges egne erfaringer og perspektiver som kilde til viden omkring unges uddannelsesvalg og fravalg.

Forskelle i narrativer om uddannelses-spring

I bogen tegnes et nuanceret billede af ligheder og forskelle i, hvad de unge tillægger særlig betydning i forhold til uddannelsen – og i begrundelser for spring fra henholdsvis en gymnasial og en erhvervsuddannelse. Der opridses tre overordnede perspektiver. For de unge på de gymnasiale uddannelser spiller *det sociale miljø og kammeraterne* en langt større rolle for deres oplevelse af ungdomsuddannelsen end for de unge på erhvervsuddannelserne, som i højere grad har fokus på at lære noget, de har lyst til og kan bruge til noget (i en arbejdssammenhæng). I forhold til *det faglige miljø på uddannelsen* fremhæver gymnasieeleverne oftest det faglige niveau som årsag til et spring. Enten fordi det er for højt – eller fordi det omvendt opleves som for lidt udfordrende. For eleverne på erhvervsuddannelserne er det i højere grad usikkerhed på samspillet med en konkret lærer, en oplevelse af at uddannelsen ikke lever op til forventningerne eller kedsomhed, der angives som årsag til at springe fra. Også *manglende praktikplads* spiller en væsentlig rolle som årsag til at springe fra, men selvsagt kun for de unge på erhvervsuddannelser.

I forlængelse heraf konkluderer Hetmar tankevækkende, at der tegner sig væsentlige forskelle i de narrativer, der er til rådighed for de unge på de forskellige ungdomsuddannelser, når de begrundes deres spring. De unge på de gym-

nasiale uddannelser forklarer i høj grad deres spring med udgangspunkt i egne ønsker om at afprøve andre uddannelsesmuligheder. Der er altså tendentielt tale om fortællinger med fokus på mange og åbne muligheder. For de unge på erhvervsuddannelserne er billedet markant anderledes. De begrundes i høj grad deres spring som påtvunget nødvendighed – ikke mindst foranlediget af mangel på praktikpladser. Og deres fortællinger er således præget af en langt mere snæver mulighedshorisont. De unge synes således at indtage meget forskellige positioner i det danske uddannelseslandskab – og oplever tilsvarende stor forskel i valgmuligheder.

Netop positioner og positioneringer er et centralt omdrejningspunkt i bogens DEL III. Med udgangspunkt i en forståelse af, at de unges succes på ungdomsuddannelserne må forstås i et samspil mellem de erfaringer, de unge bringer med sig fra folkeskolen, og de praksispositioner de får tilbudt på ungdomsuddannelserne, skitseres tre folkeskole-elevpositioner (de velfungerende, de middelvelfungerende, og de mindre velfungerende elever). Med udgangspunkt i disse kategoriseringer skitseres de unges folkeskoleerfaringer, begrundelser for valg af ungdomsuddannelse samt mødet med ungdomsuddannelsen.

Samlet vurdering

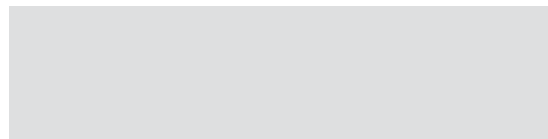
Bogen giver et aktuelt indblik i unges begrundelser for valg af – og spring fra – ungdomsuddannelse. Mange af de perspektiver, der fremhæves undervejs i bogen, ligger i klar forlængelse af anden dansk uddannelsesforskning, og det ville have været interessant med flere referencer til – og diskussioner med – disse forskningsbidrag med henblik på at understøtte, udfordre og perspektivere bogens pointer og konklusioner. I bogen kommer de unge talrigt til orde. Det er bogens klare styrke, men som læser savner man dog flere steder mere dybdegående analyser snarere end de ofte refererende gengivelser af unge-udsagn.

Samlet set bidrager bogen til den danske uddannelsesforskning med nuancerede, empirisk funderede perspektiver på unges møder med – og spring fra ungdomsuddannelserne.

Mette Pless

Center for Ungdomsforskning, Institut for Læring og Filosofi

Aalborg Universitet

Hans Henrik Bruun: Max Weber.

Dansk Jurist- og Økonomforbunds Forlag
2013 (140 sider)

Det er en efterhånden ret imponerende bog-serie, som Jurist- og Økonomforbundets forlag (DJØF Forlag) har udgivet under overskriften *Statskundskabens Klassikere*. Og med titler som Mouffe, Habermas, Foucault og Marx ved siden af Platon, Machiavelli, Dahl, Easton og Wildavsky synes bogserien også at kunne skabe interesse i sociologiske kredse. Det gælder ikke mindst udgivelsen i 2013 af bogen om *Max Weber*, hvis forfatterskab må betragtes som klassisk, ikke kun inden for statskundskaben, men også inden for sociologien.

Bogen om Weber følger den ganske udmærkede skabelon for bogseriens udgivelser, nemlig ca. 100 siders introduktion og ca. 40-50 sider med uddrag fra den pågældende klassikers centrale værker. Introduktionen er forfattet af adjungeret professor og Weber-kender Hans Henrik Bruun, og den er aldeles velkrevet og meget velegnet også for læsere uden det store kendskab til Weber.

Vi får både indblik i Webers biografi, i hans metodologi og i flere kernebegreber og bidrag til samfundsvidenskaben, herunder begreberne om herredømme, stat og legitimitet, om bureaukratiet og

om den politiske etik. Bruun foretager dermed det eksplicite valg at fokusere på Webers mest politologiske teorier og bidrag til den politologiske forskning, og han går således uden om Webers bidrag til fx retssociologien, religionssociologien og den økonomiske sociologi. Undervejs får vi dog en kort introduktion til Webers klassebegreb samt en introduktion til teorien om den protestantiske etik og kapitalismens ånd, der, som Bruun formulerer det: "har opnået en status langt hinsides et simpelt bidrag til den videnskabelige debat" og dermed "simpelthen er indlagret i det almene tankegods som en af det 20. århundredes "store fortællinger"" (s. 19).

Med disse valg og prioriteringer bliver der plads til en fokuseret og dybdegående introduktion. Vi bliver præsenteret for en præcis og nuanceret fremstilling af Webers metodologiske position (især begrebet om idealtyper), og denne fremstilling bliver nyttiggjort på fin vis også i de senere diskussioner af kernebegreberne. Vi får endvidere en rigtig glimrende forståelse af Webers begreber om stat, politik og bureaukrati, og hvordan disse begreber hænger sammen med eller implicerer en bestemt forståelse af relationerne mellem stater.

Denne grundige og dybdegående indføring i Webers politologiske univers afsluttes på glimrende vis med muligheden for (gen)læsning af originale tekstuddrag. I dette tilfælde er der tale om uddrag fra henholdsvis "Objektivitet" (1904), "Videnskab som levevej" (1917), "Politik som levevej" (1919) og "Den protestantiske etik" (1920), og disse bidrag er velvalgte og afstemte med det fokus, der er valgt for introduktionen.

For denne læser var det ikke mindst en fornøjelse af genlæse Webers velvalgte og forunderligt evigt aktuelle "Videnskab som levevej", hvor vi bl.a. bliver mindet om, at "En lærer der dur til noget har som sin fornemmeste opgave at lære sine elever at anerkende *ubekvemme* kendsgerninger" (s. 112). Uagtet alverdens uddannelsespolitiske målsætninger kan man håbe, at netop denne weberianske arv må

forblive intakt på de videregående, akademiske uddannelser.

Sammenfattende er der tale om en helstøbt og vellykket introduktion. Bogseriens ide om at kombinere en dybdegående introduktion med muligheden for at læse originaltekster er god, og den bringer læserens forståelse videre, end hvad der er muligt med et introduktionskapitel i en standard-lærebog. Dermed fremstår bogen som et godt alternativ for individuelle studerende, forskere og almindeligt interesserede læsere, såvel som for den underviser eller fagansvarlige, der ønsker at give plads til en grundig Weber-introduktion i sit undervisningsforløb.

De klare prioriteringer bidrager til bogens konsistens, men det betyder også, at bogen måske især er relevant for dem, der søger viden om Webers politologiske og politisk sociologiske tænkning. For den mere "klassisk" sociologisk interesserede læser, fremstår den ellers fine introduktion til teorien om den protestantiske etik og kapitalismens ånd, og det lidt korte uddrag fra "Den protestantiske etik" som lidt for smal. Det giver i hvert fald anledning til at drømme om en tilsvarende bogserie om "Sociologiens klassikere".

Gitte Sommer Harrits
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Gitte Sommer Harrits: Klasse. En introduktion.

Hans Reitzels Forlag 2014 (282 sider)

De sociale klasser lever!

Spørgsmålet om, hvorvidt samfundet er opdelt i sociale klasser, er atter blevet centrum for samfundsvidenskabelige analyser af ulighed og social stratifikation. Efter en kortvarig periode i 1990'erne, hvor blandt andet Anthony Giddens og (især)

Ulrich Beck anså klassebegrebet som en "zombiekategori", der tilhørte det for-gange industrisamfund, er begrebet i den grad blevet vækket til live af nyere teoretiske og empiriske bidrag. Det gælder ikke mindst i Danmark, hvor der de sidste par år er udkommet et væld af artikler, ph.d.-afhandlinger og bøger om klasser som f.eks. *Det skjulte klassesamfund*, *Det danske klassesamfund*, *Socialt rum*, *Symbolisk magt: Bourdieuske perspektiver på klasse* og *Klassekamp fra oven*. I bogen *Klasse. En introduktion* gør Gitte Sommer Harrits status på denne udvikling.

Umiddelbart kan man stille sig selv det spørgsmål, hvorfor vi dog har brug for endnu en introduktion, når toneangivende sociologer som f.eks. John H. Goldthorpe, Erik Olin Wright, Mike Savage, Wendy Bottero, Rosemary Crompton og David B. Grusky allerede har givet deres bud på, hvorfor klassebegrebet stadig er relevant til at forstå det nutidige samfund. Harrits' bog udmærker sig imidlertid ved, at de mange internationale bidrag (herunder fra førnævnte sociologer) fortolkes i relation til den danske forskningstradition. Hertil skal det ydermere fremhæves, at bogen er pædagogisk og velskrevet. Bogen er derfor oplagt til studerende, som skal til at begive sig ud i klasseanalysens mange forgreninger – og blindgyder.

Bogen er opdelt i to dele. I første del "Klasseteorien til diskussion" præsenteres klassiske og nyere klasseteorier, mens anden del "Klasseteorien på arbejde" omhandler de mere metodiske aspekter ved empiriske klasseanalyser. Bogen afsluttes med en diskussion, hvor Harrits opridser nyere udfordringer for klassebegrebet i form af diskussioner om a) klassernes død, b) betydningen af andre sociale kategorier (køn, etnicitet, nationalitet og seksualitet) og c) hvorledes klassebegrebet skal forstås i forhold til nationalstaten og det globale samfund.

Strukturen i den første del er baseret på en præsentation af Karl Marx, Max Weber, Émile Durkheim samt den amerikanske funktionalisme (med fokus på

Talcott Parsons). Herefter springer Harrits frem i tiden og ser på, hvordan efterfølgende teorier har videreudviklet klassikerne, hvilket inkluderer en præsentation af teorier fra neomarxister, neoweberianere, neodurkheimanere og Pierre Bourdieu. Selvom det er småt med plads til at udfolde teorierne på de i alt 282 sider, fungerer præsentationen af klasseteorierne fint. Især når Harrits forer de internationale bidrag med nyere dansk samfundsforskning. Det bevidste fravalg af bidrag til klasseforskningen, som ikke umiddelbart kan kategoriseres i direkte relation til klassikerne, er dog en smule ærgerligt, da man efter min mening her finder nogle af de allermest interessante bidrag til diskussionen om sociale klasser. Her vil jeg især fremhæve teorier af Joseph Schumpeter, Pitirim Sorokin, Theodor Geiger, Stanisław Ossowski og David Lockwood, som på hver deres måde har formet det teoretiske og empiriske landskab på klasseforskningen i dag. Endvidere mener jeg ikke, at Goldthorpes klasseteori bør kategoriseres som neoweberiansk, som Harrits argumenterer, da han er langt tættere på Lockwoods klasseforståelse – hvad han i øvrigt også selv har givet udtryk for.

Gennemgangen af teorierne i bogens første del bærer tydelig præg af Harrits' egne præferencer, hvilket uden tvivl er bogens største styrke. Dog kan der også påpeges visse kritiske spørgsmål ved forfatterens valg. Eksempelvis får Pierre Bourdieu, som nævnt, tildelt et selvstændigt kapitel, mens Goldthorpe, som er mindst lige så anvendt i nutidig klasseforskning, blot får tildelt syv sider. Harrits' valg af teorier gør sig også gældende internt i de forskellige kapitler, hvor vi som læser ikke altid får forklaret, hvorfor en teori er medtaget frem for en anden. Eksempelvis undrer det mig en smule i gennemgangen af de neomarxistiske klasseteorier, hvorfor Ernesto Laclaus og Chantal Mouffes diskursteori fra midten af 1980'erne skal have det sidste ord frem for Richard Wolfs eller Guy Standings nyere bidrag til klasseforskningen fra

2000'erne. Især når de mange teorier betyder, at der ikke er plads til at "bevæge os yderligere ind i diskursteoriens begrebsunivers" (s. 70).

I bogens anden del forbinder Harrits de teoretiske diskussioner af klassebegrebet med metodiske og empiriske diskussioner. Her bliver det imidlertid til tider en smule uklart, hvornår Harrits taler om klasser, og hvornår der bliver refereret til de empiriske funderede og deskriptive "socialgrupper". Specielt når Harrits gennemgår muligheden for at benytte registerdata fra Danmarks Statistik til klasseanalyser. Her ville det have klædt bogen, hvis hun frem for alene at beskrive et væld af variable, der lægger sig tæt op af en forståelse af socialgrupper som f.eks. erhvervsklassifikation (DISCO-08) eller socioøkonomisk klassifikation (SOCIO), også kom med forslag til, hvordan man kan operationalisere de forskellige klasseteorier hun præsenterede i bogens første del ud fra registervariablene.

Anden del indeholder også en interessant diskussion af kausalitet i form af, hvordan individets klasses tilhørsforhold påvirker andre livsforhold. Her kunne der dog trækkes lidt skarpere metodiske linjer mellem de forskellige klasseteorier. Eksempelvis må der siges at være stor forskel på Goldthorpes kausalitetsforståelse og Bourdieus idé om "strukturel kausalitet". De færreste økonomer vil eksempelvis medgive, at Bourdieus korrespondanceanalyser kan måle "effekter". Her ville det have været spændende at høre mere om Harrits' syn på fordele og ulemper ved de forskellige kausalitetsforståelser.

Gennemgangen af de kvalitative klassestudier fungerer rigtigt godt. Harrits kommer her med masser af konkrete eksempler og gode overvejelser om, hvordan (især) teorier fra Pierre Bourdieu, Annette Lareau og Michèle Lamont er blevet anvendt i egen og anden dansk forskning. Dog ville det ligesom ved gennemgangen af kvantitative operationaliseringer havde været en stor hjælp for bogens målgruppe, hvis Harrits kom med

konkrete eksempler på, hvordan designet af interviewundersøgelserne formes af de forskellige klasseteorier. Eksempelvis i form af interviewguider eller forskellige fortolkninger af citater.

Endelig kunne Harrits godt have givet mere plads til diskussionerne om klassebegrebets nutidige udfordringer i bogens sidste kapitel. Først og fremmest kan man spørge om diskussionen fra 1990'erne om klassernes (påståede) død behøver så meget plads. Jeg vil mene, at der efter de sidste 10 års videnskabelige bidrag nu hersker bred konsensus om, at klassebegrebet er relevant. Pladsen kunne i stedet benyttes til at medtage nyere diskussioner som eksempelvis fremkomsten af et "prækæriat", som blandt andet Guy Standing har været bannerfører for. En anden efter min mening meget relevant diskussion omhandler "dæmoniseringen af arbejderklassen", som især den engelske klasseforskning er begyndt at fokusere på (se f.eks. Beverley Skeggs arbejde fra slutningen af 1990'erne og frem eller Owen Jones i hans debatbog *Chavs* fra 2011).

Disse mindre anker samt teoretiske idiosynkrasier fra denne anmelders side til trods, må Harrits' bog siges at være yderst vellykket og bør stå på samtlige semesterhylder på de samfundsvidenskabelige bacheloruddannelser.

Stefan B. Andrade

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Katarina Jacobsson, Joakim Thelander, David Wästerfors: Sociologi for socialrådgivere.

Hans Reitzels Forlag 2014 (196 sider)

Sociologi for socialrådgivere indledes med spørgsmålet: *Behøver socialrådgivere at kunne tænke sociologisk?* Givet bogens titel kan spørgsmålet forekomme retorisk. Læser man bogen, er det dog mere nær-

liggende at anskue spørgsmålet som en opfordring til refleksion over sociologiens relevans. Bogen er et bud på, hvordan sociologiske teorier, metoder og analyser kan gøres frugtbare for socialrådgivere, men den stiller også kritisk spørgsmål ved, hvordan sociologien nærmer sig den virkelighed, den studerer. Er sociologien mon virkelig interesseret i at afprøve deres analyser ved at inddrage kompleksiteten i praktisk socialt arbejde? På den måde berører forfatterne relationen mellem sociologi og socialt arbejde; en historisk relation, der i de senere år har fået fornyet akademisk opmærksomhed, dels i danske bogudgivelser, dels via den nyere internationale konference for sociologi og socialt arbejde. Forfatterne nærmer sig denne relation på en udogmatisk måde, hvor den, der forventer en slavisk gennemgang af sociologiske teorier, må forvente at blive skuffet.

Sociologi og socialt arbejde

Forfatterne etablerer indledningsvist en løs kobling mellem sociologi og socialt arbejde: Sociologi er ikke en "teori om" socialt arbejde, og praktisk socialt arbejde behøver ikke at hvile på sociologisk teori. Sociologiske analyser er ikke nødvendigvis "nyttige" for socialt arbejde. Mange opgaver i socialt arbejde kan, ifølge forfatterne, varetages "uden nævneværdig sociologisk indsigt". Pointen med at fremhæve den kontingente relation mellem sociologi og socialt arbejde er at etablere et afsæt for at udforske, hvordan sociologi kan gøres relevant for socialrådgivning, underforstået at dette ikke er givet. Forfatterne antager, at dette kan ske, hvis man "puster liv i den sociologiske tænkemåde og retter den mod socialrådgiverens konkrete problemer eller arbejdsområder". De spørger: "Hvad sker der, hvis man i stedet tager udgangspunkt i selve det sociale arbejdsfelt og prøver at finde ud af, hvor det specifikt sociologiske videnssupplement kan gøre en forskel?" (p. 19-20). Forfatterens håb er, at denne "felt-nære" tilgang kan tydeliggøre sociologiens nytte.

De Fattige, Klienten og Familier

Bogens næste tre kapitler starter med *fattigdom*, der betegnes som et klassisk arbejdsområde, dernæst bevæger de sig med *klienten* ind ad døren til socialkontoret for til sidst at beskæftige sig med *familien* som enhed for socialrådgivning. Med afsæt i disse, for socialarbejdere, erfaringsnære kategorier lukkes der op for sociologiske analyser. Her fremhæves kategoriernes historicitet, der refereres til sociologiske begreber, videnskabsteorier og metoder, der gives empiriske forskningseksempler, og det reflekteres, hvordan man som socialrådgiver kan anvende sociologi i sit daglige arbejde. Gradvist sker en udfoldelse af socialt arbejde som et felt omgærdet af *sociale kategorier*, der vedrører *klasseforskelle*. Et felt, befolket af *professioner*, der gennem *typificeringer* og *retorisk arbejde konstruerer klienter i sociale institutionelle interaktioner* – samtaler og et væld af møder. Dette sker f.eks. i relation til familien, som, på trods af dens historiske, begrebsmæssige og hverdagslige flertydighed, er omgærdet af *diskurser* om forældreevne og køn, og som forventes at være agent for *social kontrol* og *sekundær socialisering* på bestemte måder. Der trækkes især på *Bourdieu's begreber, symbolsk interaktionisme* og *social konstruktivisme*. Der eksemplificeres med *socialstatistisk forskning, interaktionsstudier, samtaleanalyser, dokumentstudier, kvalitative studier af hverdagsliv* og *diskursanalyse*. Analyserne relateres til *kontanthjælp, klientsamtaler* (herunder forskelle i at betegne borgeren som "klient", "bruger" eller en "sag") samt til opfattelsen af "betvivlede familier".

Behandling og omsorg

De efterfølgende to kapitler tager afsæt i to begreber, hvis relevans for socialrådgivere er omdiskuteret. *Behandling* finder ifølge analyserne sted i *totalalignende institutioner* og er båret af ideen om, at *eksperter* kan identificere og reparere på et problem, men som i lige grad drejer sig om *normalisering* og *disciplinering* og derfor kan have *stigmatiserende effekter* f.eks. i forhold til "kriminelle". *Omsorg*

knyttes til forskellen mellem *tradition* og *modernitet* og den historiske forandring i omsorgsarbejdet. Omsorgsarbejdets usynlighed som *tavs* og *fortiet viden i handling* anskueliggøres og stilles i kontrast til sproglig, eksplicit viden. Der fokuseres på *omsorgsarbejdets organisering, fremmedgørelse, klasse, køn og omsorgsrationalitet* belyst ved omsorg for ældre, og der lægges vægt på *hverdagssociologisk og etnometodologisk* belysning af den praktiske viden i omsorgsarbejde

At forholde sig – kritisk og nuanceret

"Sociologiens særlige bidrag til socialt arbejde i praksis ligger i netop ikke at tage denne praksis for givet, ikke at betragte de vedtagne sandheder som absolutte, ikke at opfatte gængs viden som urokkelig. Den sociologiske teoridannelse stiller værktøjer til rådighed for en sådan opgave – værktøjer, der gør det muligt at stille sig uden for den sociale verden, man tilhører, blot et øjeblik og måske få øje på noget nyt" (p. 84), siger forfatterne. I det afsluttende kapitel betegnes dette som en "kritisk forholdemåde". Denne drejer sig ikke om at have en enten "negativ" eller "positiv" indstilling til socialt arbejde, men om "at betragte socialt arbejde fra mere end én synsvinkel" og at "afprøve etablerede sandheder om dette arbejde". Her forholder forfatterne sig også kritisk til sociologien: den kan "give næring til netop en forprogrammeret negativ indstilling til socialt arbejde" og til "sociologisk arrogance", der kan "trække tæppet væk under socialt arbejde" (p. 172-173). Forfatterne peger her på forenklede kritiske og forudsigelige analyser og efterspørger sociologisk forskning, der udforsker potentialer for udvikling af socialt arbejde og dermed udfordrer egne "kæphest".

Kan relationen mellem sociologi og socialt arbejde udvikles?

Sociologi for socialrådgivere kan med den feltnære tilgang vække interesse for og introducere til relativt typiske sociolo-

giske analyser blandt førsteårsstuderende socialrådgivere. De mange leksikale bokse giver et indtryk af den sociologiske værktøjskasse. For studerende, der ønsker at bedrive sociologisk analyse af socialt arbejde, er bogen dog næppe tilstrækkelig. Her kan man kritisk forholde sig til, hvilken "modellæser" bogen har. Forfatterne henvender sig entydigt til socialrådgivere, men feltnære analyser af socialt arbejde kunne også være relevante for sociologistuderende. Og der findes også socialrådgivere, der studerer og forsker sociologisk i socialt arbejde. Her er det som om forfatterne overvejende baserer sig på forestillingen om, at sociologen *forsker* i socialt arbejde, mens socialrådgiveren kun kan *anvende* sociologiske analyser. Man kan diskutere frugtbarheden af denne implicite "rollefordeling". I international forskning i socialt arbejde diskuteres det bl.a. hvordan forskning i socialt arbejde kan frembringe både kritiske sociologiske og praktisk relevante analyser. Et tema er her forståelsen af *sociale problemer* – noget, som forfatterne ikke berører eksplicit. Dette kan undre, da det ofte er i spændingsfeltet mellem viden og praktisk forholden sig til sociale problemer, at den kritiske forholdemåde bliver udfordret. En aktuel udfordring kommer til syne i forventningen om, at sociale problemer kan løses med brug af evidensbaserede metoder, hvis nytte baseres på effektforskning. Forfatterne siger kun lidt om, hvordan socialrådgivernes praktiske erfaringer kan inddrages i sociologisk analyse, og er beskedne med hensyn til at udfolde sociologiens praktiske værdi i forhold til andre vidensformer. Selvom hensigten er modsat, kan dette nedtone opmærksomheden på den aktuelle udfordring i at gøre sociologien relevant i praktisk socialt arbejde.

Maria Appel Nissen

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Aalborg Universitet

Harriet Bjerrum Nielsen (red.): Forskjeller i klassen – Nye perspektiver på kønn, klasse og etnisitet i skolen.

Oslo, Universitetsforlaget 2014 (231 sider)

Forskjeller i klassen er forskningsformidlende antologi, der udspringer af forskningsprojektet "Nye kønn, andre krav?", som har haft hjemme på Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo. Helene Aarseth og bogens redaktør Harriet Bjerrum Nielsen har været projektledere. Deltagerne i forskningsprojektet er kommet fra flere forskellige fag: pædagogik, sociologi, socialantropologi, statskundskab og kulturstudier, og forskningsprojektet har affødt en del forskningspublikationer. Med *Forskjeller i klassen* er ønsket at formidle forskningsresultaterne til interesserede læsere uden for academia, såsom lærere, pædagoger og forældre. Bogen består af et forord og elleve kapitler, som er skrevet af ni forfattere. Gennemgående er, som det også fremgår af bogens titel, at man behandler forskelsættende kategorier som køn, klasse og etnicitet i en skolesammenhæng, der er dog også et kapitel, der er empirisk funderet i børnehaver, og der er kapitler, der fokuserer på forældrene, ligesom der er andre kategorier end lige køn, etnicitet og klasse i spil i analyserne. Det bliver for omfattende her at give et resume af alle kapitlerne i bogen, så i stedet er anmeldelsen opdelt i fire tematiske nedslag. Disse temaer er: intersektionalitet, hvorvidt drenge er skolens tabere i en feminiseret skole, middelklassen og skolen og til sidst spørgsmålet om, hvorvidt bogen vidner om køn i forandring eller stilstand.

Selve begrebet intersektionalitet anvendes kun i meget lille omfang i bogen, men alligevel er begrebets fokus på sociale kategoriers komplekse og sammenvævede betydninger meget nærværende i bogen, hvilket er en af dens styrker. I de fleste kapitler fremvises en analytisk sensibilitet for denne sammenvævede betydning

af sociale kategorier. Eksempelvis viser Harriet Bjerrum Nielsen i kapitel fire "Nye jenter? Kjønnede læringsmønstre i nye kontekster", hvordan alder, krop og køn spiller sammen på nye måder over tid i den skoleklasse, som hun har fulgt med årlige genbesøg hele vejen op gennem deres skolegang og siden ind i voksenlivet. Et andet eksempel er Ingunn Eriksens analyse af larmende, aggressive og indimellem voldelige unge piger med minoritetsbaggrund i kapitel otte "Tøffe krav og tøffe jenter: kjønn og etnisitet i videregående skole".

I bogens kapitel et, to, fire og fem behandles på forskellige måder spørgsmålet om, hvorvidt drengene er vores tids tabere i skolesystemet. Denne behandling knyttes sammen med spørgsmålet om, hvorvidt en forklaring på dette kan findes i en feminiseret skole. Bogens svar på disse spørgsmål er blandt andet, at begge påstande er for unuancerede, og at man overser væsentlige pointer. En af pointerne er, at størstedelen af både drengene og pigerne klarer sig godt i skolen, og at det er rigtigt, at der er en overvægt af både drenge blandt de elever, der ikke klarer sig godt, og af piger blandt de elever der får gode resultater i skolen, der ses dog samtidig den tendens, at drengene haler hurtigt ind på pigerne efter endt skolegang. Bogens ærinde er således at nuancere blikket på vindere og tabere i skolen, således at man ikke overser de drenge, der klarer sig godt, og de piger, der klarer sig dårligt. I bogen problematiseres samtidig den karakteristiske af skolen som værende feminiseret, som har fyldt en del i debatten om skolen og i forklaringerne på drengenes problemer. Her viser Monica Rydberg i en analyse af tre generationer af mænds forhold til skolen i kapitel to "Hørte ikke rigtig hjemme der: Skole og maskulinitet i tre generationer", at skolen aldrig har været forbundet med maskulinitet. Stian Overå viser i kapitel fem "Nye Gutter? Maskulinitet og social klasse på barntrinnet", at børnenes evner til at mestre den moderne pædagogiks krav om selvstændighed og ansvar

for egen læring i højere grad er knyttet til klasse end til køn, idet middelklassedrengenes arbejdsform på mange måder ligner middelklassepigernes mere end deres arbejderklassekønsfællers. Betyder det så, at der slet ingen sandhed er i analysen af skolen som feminiseret? Her peger bogen på, at der ganske rigtigt er en udvikling i retning af arbejdsformer, organisering af skolearbejdet og i forventningerne til elevernes interageren med hinanden og med lærerne, der belønner egenskaber, som traditionelt har været knyttet til piger og kvinder. Det gælder samarbejdsevner, procesorientering, kommunikation og sociale kompetencer, bogens pointe er blot, at dette ikke er udtryk for, at det er feminisering, der er skabt af en overvægt af kvindelige lærere, men at denne udvikling nærmere er udtryk for en modernisering af skolen, hvor eleverne forberedes på kravene fra nutidens arbejdsmarked. Samtidig vises i flere kapitler, at der både er piger og drenge, der trives med og mestrer disse krav, og der er piger og drenge, der ikke gør.

Moderniseringen har dog en klasse-mæssig slagside, i det der er forskel på, hvor godt eleverne er rustet til lige præcis disse nye krav. Middelklassefamiliernes fortrin i relation til børnenes skolegang analyseres i Helene Aarseths kapitel ni "Lyst til læring eller "fit for fight"? Middelklassefamiliens læringskultur", hvor hun viser, hvordan børn i disse familier hjælpes til en privilegeret skolegang på grund af en dybtliggende kropsliggjort læringskultur, som hænger nøje sammen med forældrenes virkelighedsforståelse og forældreskabspraksisser, som hun skriver:

Jeg argumenterer for at middelklassefamiliens læringskultur handler om noe mer, og kanskje noe mer grunnleggende enn fulle bokhyller og kvalifisert leksehjelp: Det handler om en følelsesmessig internalisering av en bestemt læringsmotivation (s. 168).

Denne dybtliggende læringskultur er en helt anden, end den instrumentelle tilgang til skolen, som Beret Bråten viser, gør sig gældende hos de lavtuddannede forældre, hun har interviewet i kapitel ti. Derudover er en af Aarseths pointer, at middelklassefamilier ikke blot er middelklassefamilier, hun foretager en analyse, hvor hun deler dem op i henholdsvis "kulturfamilierne" og "økonomifamilierne" (med udgangspunkt i forældrenes erhverv), og her finder hun store forskelle mellem grupperne i forhold til, hvilken læringskultur familierne fremmer hos deres børn, læringskulturer der er snævert forbundet med forældrenes egne arbejdslivserfaringer. Hos "kulturfamilierne" er lysten til læring og selvudvikling mål i sig selv, mens det hos "økonomifamilierne" i højere grad er målrettethed og konkurrence, der er i fokus.

Som nævnt er bogen en formidling af resultaterne af forskningsprojektet "Nye kønn, nye krav?", og derfor er det oplagt at spørge, om man ved læsning af bogen får indtryk af køn som en stabil eller en foranderlig kategori i børn og unges liv. Svaret på dette vil efter endt læsning af *Forskjeller i klassen* være "både og". Der fremvises en masse nye tendenser og forandringer, men samtidig er der stabilitet og træghed i kønnets betydninger for børn og unges levede liv, ikke mindst er det en meget central kategori i deres egne selvopfattelser og i deres egne positioneringer i verden. Den fornemmelse, man sidder tilbage med, er, at de sociale kategorier køn, klasse og etnicitet spiller sammen på brogede og kontekstafhængige måder, som indimellem må opleves udfordrende og svære at få hold på for de praktikere – hovedsageligt lærere og pædagoger – der arbejder med børn og unge. Det er nok bogens største kvalitet, at den er skrevet på en måde, der er tilgængelig for lige præcis denne målgruppe; kapitlerne er relativt korte (ca. 20 sider hver) og bygget op omkring få centrale pointer, og de er i hovedreglen velskrevne. Det er mit bud, at *Forskjeller i klassen* vil kunne fungere som et opkvalificerende

bidrag i den pædagogiske debat i forhold til at tilføre ny viden og ikke mindst nuanceringer af stereotyper angående køn, klasse og etnicitet. Det bogen til gengæld ikke giver lærerne og pædagogerne er handlingsanvisninger: hvad stiller vi op med al denne viden? Det må blive op til pædagogerne og lærerne at besvare dette spørgsmål, da det ikke er bogens ærinde. Ud over ovennævnte faggrupper nævnes i bogen også forældre som en mulig målgruppe, her vil jeg mene, at det vil være forældre med særlig interesse i emnet og ikke gennemsnitsforælderen, der vil finde den tilgængelig. Derimod mener jeg, at bogen også har sin berettigelse hos universitetsstuderende. Den er en ganske fin indgang til de emner, den behandler, og vil kunne fungerer som et godt sted at starte, hvis man skal læse sig ind på et emne. Lige til dette brug ville det have været en fordel med en samlet oversigt i bogen over den forskningsproduktion, der ligger til grund for den.

Oline Pedersen

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde
Aalborg Universitet